

ביתרונות רוחמה

חבל ארץ מעניין ייחודי ומגוון- מחד מלא עוצמת חיים הבאה לידי ביטוי בעיקר בתקופה קצרה בשנה, בה הוא מתעטף בפריחה צבעונית חזקה המלווה בריחות עזים- כה עזים, עד כי נוכל לזהות פרחים מגובה של 500 רגל מעפ"ש; מאידך, מלא כובד וחשיבות מדעית לכל אורך השנה- ראש וראשון במדע **הארכיאולוגיה** בארץ ישראל. כמובן שנמצא בו גם נקודות מכרעות בהיסטוריה ההקמה של מדינת ישראל, כמו הקרב נגד הצבא המצרי בפיקודו של רס"נ גמאל עבד אל נאצר, לימים נשיא מצרים.

נצא לדרך...

הפריחה האדומה

מומלץ באביב... הפריחה במלוא עוזו; אבל רגע אחד- מה הם **האדומים-אדומים** הללו?

כלניות? שמא **פרגים?** ואולי בכלל **נוריות?** כיצד נדע?

"כשאתם מתלבטים מול פרח אדום, הביטו קודם בנעליכם" אמרתי לבניי כשאך התחילו לטייל. "אם אתם עדיין עם המגפיים או הנעליים הגבוהות וגרביים חמות- זו הכלנית במלא הדרה!"

כלנית

הראשונה שפותחת את עונת האדומים, פורחת מדצמבר ועד מרץ, בעיצומו של החורף. מאחר ובעונה זו עדיין יורד גשם ויש חשש שאבקת הפרח תירטב ולא תהיה יעילה, יצר הטבע מנגנון הגנה מעניין: הפרח ניפתח וניסגר- ניסגר בעקבות גדילה בצד החיצוני וניפתח בעקבות גדילה בצד הפנימי.

לבד מכך, הפרח רומנטי בהווייתו, בכל לשון ותרבות; על קצה המזלג:

- ביוונית, ממנה נגזר שמה המדעי, היא נקראת **Anemone** (על שם הנימפה אנמון)- היינו 'בת הרוח'. ומעשה שהיה כך היה: זפיר, הרוח המערבית, התאהב בנימפה **אנמון**; אשתו כלוריס, אלת הפרחים, זעמה וגרמה את מותה של **אנמון**. זפיר זעק לעזרתה של אפרודיטה, אלת האהבה, וזו הפכה את **אנמון** המתה לפרח **אדום** השב לחיים וחוזר ומת, כל שנה. כמה יפה...
- ישעיהו הנביא מוכיח את עם ישראל ההולך שבי אחרי פולחן הבעל: "כי שכחת אלוהי ישעך, וצור מעוזך לא זכרת. על כן נטעי **נעמנים** וזמרת זר תזרעו" (ישעיהו י"ז). משפט זה מאזכר עבודת אלילים לאל **נעמן**, אל האביב (העונה בו פורח הפרח) שנגזר עליו לרדת לשאול ומופיע כל שנה לתקופה קצרה...

- בערבית הוא ניקרא 'שקייק-א-נעמן' כלומר 'פצעי נעמן'

כך מהווה הפרח סמל התחדשות האביב מחד, וסמל לכליה בטרם עת, מאידך.

"רוצים סימן סטנדרטי?" שאלתי את בניי. "ובכן, בבסיס עלי הכותרת של הכלנית יש צבע לבן. קל לזכור- מקור השם 'כלנית' הוא המילה 'כלה', וכלה- לבושה בלבן!" זהו הטעם בעטיו הכלנית הוא הפרח המהודר ביותר.

ומה אם אתם לובשים סנדלים מכנסיים קצרים? הרי מולכם הפרג!

הפרג

הפרג, סוגר את עונת האדומים ופורח בין מרץ למאי, בסוף האביב.

שירו של מיכאל דשא מתאר את זה יפה:

חידות בחרוזים

בְּסוֹף אָבִיב, כְּשֶׁהַשָּׁדוֹת
פּוֹשְׁטִים בְּגָדֵי הַחֲמוּדוֹת,
הָאֲחֲרוֹנִים עַל הַבֶּמָה
בְּתֵלְבֶשֶׁת אֲדָמָה
עַל סֶף הַקֵּץ, תוֹר הַחֶם
פוֹרְשִׁים אָנוּ מִרְבֵּד אָדָם.

את הפרג אנו מכירים כזרעים על עוגות פרגים, ולהבדיל, כצמח ממנו מפיקים את האופיום.

מן האוויר, הפרג הוא קל לזיהוי: הוא פורח בשדות לא מרוססים, או בין קווי הריסוס; לא מפליא, אם כך, כי הפיקוח על הפרח התרבותי ממנו מפיקים את האופיום מתבצע מן האוויר שכן הוא בולט למרחוק, ושם בדרום אמריקה, היכן שמגדלים אותו, השאלה איזה מן האדומים הוא- אינה עולה...

רוצים סימן סטנדרטי לפרג? ובכן, חפשו בבסיס עלי הכותרת לא צבע לבן, כי אם שחור!

ובכן מי נותרה מן השלושה? הנורית!

הנורית

פורחת בן מרץ למאי. בבסיס עלי הכותרת שלה אין לא צבע לבן ואף לא צבע שחור! היא כל כולה אדומה, ומכאן שמה 'נורית', שהלא 'נור' = אש

"נֹאֲתָא נִירָא (אש), וְשִׁרְף לְחִיטְרָא (=חוטרת=מקל), דְּהִפָּה לְכַלְבָּא, דְּנִשְׁף לְשׁוֹנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגִדְיָא, דְּזַבִּין אָבָא בְּתַרֵי זִנְזִי"

חד גדיא', ההגדה לפסח

פרחי צלחת אדומים

פרחים כמו הכלנית והנורית, הם תופעה מיוחדת לצמחייה בארץ. למרות שלכל הצמחים בקבוצת פרחי הצלחת האדומים אין צוף בפרחיהם, הרי שנמשכות אליהם חיפושיות מיוחדות, הניזונות מן האבקה שבפרח. רוב החיפושיות בעולם אינן מזהות את הצבע האדום, ואילו חיפושיות מיוחדות אלו מזהות הצבע ונמשכות אליו. בזכות התאמה זו בין החיפושיות לבין הפרחים זוכות החיפושיות במזון עשיר (אבקה צמחים), והצמחים זוכים בהפרייה!

לסיכום, לפני חג הפסח:

נדיר למצוא כלניות פורחות;

הפרגים בשיאם;

והנוריות כבר מעבר לשיא...

ומן היופי הרומנטי הקסום שבפרחים, אל קרקע המציאות של היסטורית ההקמה של מדינת ישראל:

חרבת מאחז

חרבת מאחז (חרבת מוחייז)

מזרחית לכביש 6, מקום בו נמצא היום מתקן אימונים צהלי ללוחמה בשטח בנוי. כאן נערך ע"י לוחמי חטיבת פלמ"ח יפתח אחד הקרבות הקשים במלחמת השחרור.

לכאורה גבעת עפר, אחת מני רבות, בואכה הנגב; עם זאת לגבעה זו ולשכנותיה מעמד מיוחד בספרות העברית: הן ס. יזהר, הוא יזהר סמילנסקי- אחד הלוחמים היותר צבעוניים של הפלמ"ח- והן פוצ'ו, הוא ישראל וייסלר, כתבו על אותו שבוע גורלי ושטוף קרבות בחרבת מאחז והמשלטים סביבה: "ימי צקלג" לס. יזהר ו"אני פחדן אני" לפוצ'ו.

הדמיון בין הספרים מדהים:

- מוטול המ"מ, אורי הסגן וגד/גידי/גדליה/גדליהו המ"כ בספרו של פוצ'ו, מול מוטה, אורי וגידי אצל ס. יזהר.
- בשני הספרים, ההרוגים הראשונים הם גידי המ"כ וסגן המ"מ אורי.
- בשניהם סוחבים הנסוגים בפעם הראשונה בשמיכה – אלונקה מאולתרת – את איש המרגמה הפצוע שאינו שייך לכיתת ההכשרה הפלמ"חניקית ואת גופת אורי ההרוג נוטשים.
- בשני הספרים הראשון לברוח (לסגת?) הוא דווקא המ"מ.
- בשניהם עוקר אחד הלוחמים את דלת הבקתה כדי שזו תשמש לו לקירו השוחה.
- בשניהם משלט הבית הוא תל-נג'ילה – "משלט העץ" (ס. יזהר), "התל שלנו – גבעת העץ הבודד" (פוצ'ו).

שני הספרים (והסופרים) מספרים את כיבוש הגבעה, הנסיגה והכיבוש מחדש. עד כאן הדמיון. שני סופרים ושני ספרים. כל אחד בדרכו שלו. כל אחד ושם העט שלו. וישפוט הקורא.

בראשית ספטמבר 1948 (אלול תש"ח), התברר כי בכוננת הצבא המצרי להוציא מכלל פעולה את מסלול ההמראה והנחיתה שליד קיבוץ רוחמה ולנתק את הגישה האווירית לנגב על-ידי ירי ארטילרי לעבר המנחת.

לפיכך נערכה חטיבת יפת"ח (ראשי תיבות של 'יגאל פייקוביץ תן חופש', לפי שמו המקורי של יגאל אלון שהיה מפקד החטיבה הראשון) – פלמ"ח להרחבת השליטה הקרקעית שמסביב למנחת. כך נכבשו הגבעות שממזרח לרוחמה – תל-קונייטרה, תל-נג'ילה וחירבת-אל-מחאז.

מן הגליל, שם לחמו, ירדו לכאן לוחמי יפת"ח ביולי 1948, בכדי לאפשר לחיילי חטיבת הנגב, שהיו מותשים, מעט מנוחה. הם לחמו כאן בקרבות קשים נגד הצבא המצרי. המקום עבר כמה פעמים מיד ליד. אלו היו הקרבות בעטיים החליטו אנשי חטיבת יפתח להנציח את חלליהם וחטיבתם כאן באזור, ליד צמת בית קמה, ולא בגליל.

הרס"נ המצרי גמאל עבדול נאצר לחם כאן ולימים נלכד בכיס פלוג'ה. בזיכרונותיו כתב כמה פחד בקרבות חרבת מאחז. בהיותו מכותר שם, בא לבקרו יגאל אלון יחד עם ירוחם כהן "גי'נג'י" מהמחלקה הערבית של הפלמ"ח. השניים ניהלו שיחות רבות עם נאצר ונוצרה ביניהם כימיה. בשנת 1954, בעקבות ההפיכה הצבאית במצרים, היה נאצר לנשיאה של מצרים. יגאל אלון חידש קשריו עמו וניסה להגיע עמו להסכמי שלום. לרוע המזל התפוצצה אז פרשת "עסק הביש", בה נתפסו מרגלים ישראלים במצרים. נאצר אמר כי "עם אלה אי אפשר לדבר; בזמן שמדברים איתם הם מפוצצים פצצות". כך נקטעו שיחות השלום ביניהם.

בקרבות חרבת מאחז נהרגו 13 מלוחמי חטיבת יפת"ח, ונפצעו 30 מהם.

תוצאות הקרב בחרבת מאחז אפשרו המשך הפעלת שדה התעופה ליד רוחמה והמשך ההכנות למבצע יואב.

שמורת פורה

שמורת פורה

משתרעת על פני 12 דונם, באפיק נחל פורה, יובל של נחל שקמה. שמה של השמורה ניתן על שם חורבת פורה הנמצאת בגבולה המערבי. בערבית נקראת השמורה ח'רבת אלפורה.

בשמורה אגם עונתי שהוא למעשה תוצאה של סכר, שנבנה במורד הנחל כדי לאגור מי שיטפונות ולהחדירם לקרקע. עופות, החולפים בסביבה, אוהבים מאוד להגיע לכאן, משום שנוסף על צמחים יש עושר רב של צפרדעים וחרקים

באזור, נמצא גם גשר הרכבת התורכית. גשר זה נבנה במסגרת סלילת הרכבת לבאר שבע וסיני על ידי התורכים, בזמן מלחמת העולם הראשונה. הגשר אשר נמצא מעל אפיק נחל פורה, התמוטט בשיטפון של שנת 1970.

תל נג'ילה

שריד לעיר גדולה שהתקיימה לפני כ 4400 שנה בקירוב. העיר, הייתה מוקפת חומה, סוללה ופיר אשר שמרו על רובעי מגורים ומסחר. בצידי התל הצפונים והמזרחיים נמצאות מערות קבורה בהן נמצאו שרידי מנחות למת. על התל ניצב בודד עץ אשל ענק, שגילו מוערך בכ- 400 שנה, ואשר שימש עד לאמצע שנות השישים כאמצעי

זיהוי עבור טייסי חיל האוויר, כמו גם לנוודים וסיירים. התל שימש בזמן מלחמת העצמאות כמוצב קדמי לאבטחת שדה התעופה שהוקם ברוחמה במבצע אבק ונזכר בספרו של אורי אבנרי "בשדות פלשת". האגדה מספרת כי סמוך לעץ קבור אוצר זהב אגדי שהסתירו התורכים בעת בניית מסילת הרכבת. התורכים נאלצו לברוח מפני הבריטים ולכן לא היו יכולים לשאת את הזהב שנועד להוות תשלום למניחי המסילה. כדי לזכור את מקום מחבואו, הטמינו אותו בסמוך לעץ האשל על ראש תל נג'ילה בשמורת פורה.

גבעות רוחמה

שריד של רכס הכורכר המזרחי ביותר במישורי הנגב המערבי. האזור מכוסה כולו באדמת הלס הרכה הנאטמת לאחר שהיא זוכה למנת המים הראשונה. כתוצאה מכך, ממוטטים מי הסחף את אדמת הלס שבשולי הערוצים וגורפים את העפר. הדבר יוצר את התופעה האופיינית לאזור הקרויה 'ביתרונות'. ייחודה של שמורת רוחמה הוא בכך שרכס הכורכר המכוסה על ידי שכבת לֶס עבה, נחשף רק בשיאי הגובה שבאזור השמורה. סוג הקרקע הייחודי הזה, מאפשר מפגש נדיר בין חברות צומח שונות, ויוצר מינים בוטניים רבים ומגוונים.

קיבוץ רוחמה

בשנת 1911 רכשה קבוצת יהודים ממוסקבה בשם "אגודת ישראל", 5,000 דונם מאדמות ג'ממה והקימה במקום חווה. בשנת 1917, במלחמת העולם הראשונה, לאחר שהתורכים אסרו את אנשיה בחשד של שיתוף פעולה עם הבריטים - נעזבה החווה. הבאר שבאתר הראשונים של קיבוץ רוחמה, היא השריד היחיד שנותר מאותה התיישבות ראשונה.

בשנת 1920 עלתה למקום קבוצת פועלים חדשה, אך במאורעות 1929 נאלצה לעזוב גם היא. בשנת 1932 שבו חברי הקבוצה לעבד את אדמות החווה, אך בימי "המרד הערבי" בשנת 1936 נאלצו לעזוב שוב. בשלהי שנות ה-30 רכשה קק"ל את האדמות ובשנת 1944 עלו ראשוני קיבוץ רוחמה על הקרקע. כבר ב-1943 שימשה רוחמה בסיס חשוב להתיישבות היהודית בנגב, בעיקר משום שהתחברה לאספקת המים של "מקורות". לפיכך הפכה לבסיס חשוב להגנה ולפלמ"ח. במלחמת העצמאות עמדה רוחמה במצור ממושך ממנו חולצה רק במבצע "אבק".

תל חסי

הבטחנו ארכיאולוגיה? הרי לכם:

תל חסי

בתל חסי נולדה הארכיאולוגיה הישראלית. בשנת 1890 הניח שם החוקר הבריטי פלינדרס פיטרי את היסוד לחפירות המודרניות בארץ ישראל ובסביבתה. פיטרי הנהיג את קביעת הזמן של כל שכבה על פי כלי החרס שהתגלו בה. הוא חשב שבתל חסי, השוכן סמוך לנקודת המפגש של הנחלים אדוריים ושקמה, שכנה העיר המקראית 'לכיש'.
זיהוי התל אינו ברור. תחילה זוהה התל עם העיר 'לכיש' המופיעה במקרא. לאחר מיכן הוצע לזהות את התל עם "עגלון" המקראית, אולם לא נמצא כל ממצא בשטח המאשר או סותר זיהוי זה.

מן החפירות עולה כי יש 11 שכבות יישוב, המחולקות לשמונה "ערים". תופעה זו היא תופעה ייחודית לישראל; רק כאן תילים כה רבים ושכבות יישוב רבות בהם; הדבר נובע, ככל הנראה, מכך שישראל היא ארץ מעבר בין אפריקה לאסיה ועל הקשת הפורייה. בחו"ל, תל הוא דבר נדיר ואף אלה הקיימים הם בני שכבה אחת.
ב-1970 חודשו החפירות בתל על ידי משלחת של בתי הספר האמריקאים לחקר המזרח. משלחת זו הצליחה להגדיר רצף יישובי מלפני 4000 שנה ועד לפני 2000 שנים, כלומר רצף של 2000 שנות יישוב! החפירות בראש התל גילו מבנה מהתקופה הישראלית הקדומה. ייתכן שזהו המבצר שבנה המלך רחבעם כחלק ממערך הביצורים שהקים בגבולה הדרומי של יהודה. מערך הגנה זה התקיים עד מסע סנחריב (701 לפנה"ס).

ולסיום- שמורת הטבע ג'ממה

הכפר ג'ממה הוקם במאה ה-19 ע"י פלחים שעבדו אדמות בתחום השבט הבדואי עטאונה. שם הכפר נגזר מן המילה הערבית 'גמאם', שמשמעותה מים רבים, כנראה בזכות הבאר שופעת המים שבתחומו. ערביי הכפר נטשו את המקום בשנת 1948. הכפר עצמו, נבנה על שרידי יישוב ביזנטי קדום. ממזרח לדרך נמצאת מערת קבורה מעניינת. אפשר להיכנס בזחילה מצידה הדרומי, דרך מסדרון לחדר מקומר בו שלושה תאי קבורה. כמה מטרים מצפון למערה נמצא בור מים גדול. המערה והבור היו חלק ממנזר ביזנטי מהמאה ה-6. את שרידי המנזר אפשר לראות כ-100 מ' מצפון לבור.

תודות:

לעמיר שלום על העריכה .

ליאנה מרקשייד הטייסת .

לדודי הולנדר על קובץ מנחתים

עד הפעם הבאה- נתראה!!!

אבי הרטמן

קישור לסרטון: [לחץ כאן](#)

להורדת המסלול בפורמט Google Earth: [לחץ כאן](#)

להורדת המסלול בפורמט עמוד ענן: [לחץ כאן](#)

להורדת מנחת אינטל : [לחץ כאן](#)

להורדת מנחת לכיש : [לחץ כאן](#)

להורדת מנחת רוחמה : [לחץ כאן](#)

למזג אויר בקעת במנחת אינטל : [לחץ כאן](#)